

Emlékezés Magyary Gézára (1864-1928), a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagjára

Remembering Géza Magyary (1864-1928), Full Member of the Hungarian Academy of Sciences

Magyary Géza jogtudós, egyetemi tanár, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja 1864. szeptember 16-án született Alsólócon (Pozsony vármegye). 1928. október 9-én hunyt el Budapesten.

Tudományos munkásságának elismeréséül a Magyar Tudományos Akadémia 1905. május 12-én választotta levelező tagjául. Levelező taggá választását követően székfoglaló előadását „Újabb irányzatok a nemzetközi perjogban” címmel 1906. december 10-én tartotta. Az előadás az Értekezések a Társadalmi Tudományok köréből című sorozat 13. kötetében jelent meg kivonatos formában az Akadémiai Értesítőben 1907-ben. Az Akadémia rendes tagjává 1917. május 3-án választotta. Rendes taggá választása után székfoglaló előadását „A nemzetközi bírászkodás a magyar jogban” címmel 1917. október 8-án tartotta. Az előadás kivonatos formában az Értekezések a Filozófiai és Társadalmi Tudományok köréből című sorozat 2. kötetében, a Magyar Tudományos Akadémia Értesítőjében 1918-ban jelent meg.

Feltétlenül említést érdemel az, hogy Magyary Gézát a Magyar Tudományos Akadémia, kiemelkedő tudományos munkásságára tekintettel 1929-ben posztumusz Akadémiai Nagyjutalomban részesítette. Összehasonlításképpen szeretnénk megjegyezni, hogy ez a kivételesen adományozott, csak kevés akadémikusnak kijáró elismerés ma a Széchenyi Nagydíjhoz hasonlítható. Magyary Gézát 1916-ban a Szent István Akadémia is rendes tagjává választotta.

Választmányi tagja volt továbbá a Magyar Jogászegyletnek. Számos nagy figyelemmel kísért előadásokat tartott a Magyar Jogászegylet Perjogi Szakosztályában, melynek elnöki teendőit is ellátta.

Magyary Géza édesapja Magyary Mihály, édesanyja Kákonyi Anna volt. Megemlítjük, hogy Magyary Géza nagybátyja volt a közigazgatási jog nemzetközi elismertségnek örvendő művelőjének és tanárának, Magyary Zoltánnak (1888-1945).

Magyary Géza középiskolai tanulmányokat Nagyszombaton, az érseki katolikus főgimnáziumban folytatott és ebben a gimnáziumban tett érettségi vizsgát is. Felsőfokú tanulmányait a pozsonyi királyi jogakadémián kezdte meg. Pozsonyból Budapestre költözését követően a budapesti tudományegyetem jog- és államtudományi karán folytatta tanulmányait. 1887-ben vette át jogtudományi doktori oklevelét. Szakmai ismeretei bővítése érdekében hosszabb időt töltött tanulmányúton Franciaországban és Németországban.

1887 és 1889 között ügyvédjelöltként dolgozott, majd rövid ideig a budapesti királyi törvényszéken volt joggyakornok. Az ügyvédi vizsgát később, mint a kecskeméti református jogakadémia tanára, ahol barátja, Szászy Béla (1865-1931) - Szászy Bélát a Magyar Tudományos Akadémia nem sokkal elhunytá előtt, 1931. május 15-én választotta levelező tagjául - volt tanártársa, tette le Budapesten.

Akadémiai oktatói pályafutása 1890-ben kezdődött. 1890-től 1893-ig a kecskeméti református jogakadémián a római jog tanára volt. 1892-ben publikálta a szekunderirodalomra és a

források alapos exegézisére egyaránt támaszkodó római jogi munkáját „A vétségen alapuló kártérítési kötelmekről” címmel.

Magyary Géza munkáiban gyakran hivatkozott a római jogban ismert intézményekre és tekintettel volt a hazai (magyar) jogtörténeti hagyományokra is. Ugyancsak figyelemmel kísérte az európai államok jogi tradícióit, alaposan tanulmányozva és ismertetve a külföldi szakirodalom legújabb eredményeit.

1893-tól 1905-ig a nagyváradi jogakadémián oktatott kereskedelmi jogot, továbbá váltó- és perjogot. 1895-ben képesítették (habilitálták) magántanárrá kereskedelmi jogból a budapesti tudományegyetemen. 1905-ben lett a budapesti tudományegyetemen a polgári törvénykezési jog nyilvános rendkívüli tanára. 1907-ben nevezték ki e tárgy nyilvános rendes tanárának. 1928-ban bekövetkezett elhunytáig oktatta ezt a tárgyat Budapesten. Az 1909-1910. évi tanévben a jog- és államtudományi kar dékánja is volt.

Magyary Géza pályája kezdetén elsősorban kereskedelmi joggal, pénzbeli követelések (értékpapírok, váltó, csekkek) jogi rendezésével, továbbá a biztosítási jog egyes kérdéseivel foglalkozott. Jogtudósként a későbbiekben a magánjog, elsősorban a polgári eljárásjog kérdéseivel foglalkozott, figyelembe véve az európai – elsősorban a német, a francia és az olasz – jogtudomány eredményeit.

A magyar polgári perjogról 1913-ban megjelent, közel ezer oldalas műve évtizedekig alapművének számított. A mű a szerző halála után több, mint egy évtizeddel Nizsalovszky Endre (1894-1976) átdolgozásában 1940-ben harmadik kiadásban is megjelent.

Fontos utalni arra, hogy 1920-ban Magyary Géza szerkesztésében indult útjára a Polgári Törvénykezési Jog Tára című kiadványsorozat. Magyary Géza a hazai és nemzetközi polgári és büntetőeljárás jog átfogó vizsgálata mellett behatóan foglalkozott e jogágak több fontos kérdésével is, így a perrenddel, a beismeréssel, a fellebbezéssel és a felülvizsgálattal.

Magyary Géza az I. világháború éveiben szerepet vállalt a Középeurópai Gazdasági Egyesületben. Írt a magyar-bosnyák gazdasági kapcsolatokról és a Keleten megvalósítható, gazdasági érdekek érvényesítésének alapjául szolgáló jogi feladatokról. Kevésbé ismert, hogy az 1916. évi XVII. törvénycikk, mely az iszlám-vallás elismeréséről rendelkezik, jogi előkészítése is nem csekély mértékben az ő munkája.

Feltétlenül említésre érdemes, hogy Magyary Géza aktív részt vállalt a Felsőoktatási Egyesület munkájában. A ma már sajnos csak szűk körben ismert Felsőoktatási Egyesület Medveczky Frigyes (1855-1914), a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja, aki jogi tanulmányokat is folytatott a budapesti tudományegyetemen, kezdeményezésére jött létre 1911-ben, a francia Sociéte de l'Enseignement Supérieur mintájára. A Felsőoktatási Egyesület elnöki tisztét is Medveczky Frigyes töltötte be.

A Felsőoktatási Egyesületnek a hazai felsőoktatási intézmények 350 nyilvános rendes tanára volt tagja. Itt jegyezzük meg, hogy kívánatos volna a felsőoktatási, egyetemi és főiskolai minőségbiztosítás magyarországi előzményeiről magyar és idegen nyelven áttekintést készíteni, melyre eddig, igen sajnálatos módon még nem került sor.

Meg kell még említenünk a Magyary Géza kezdeményezésére 1922 őszén létrejött ún. Tudománytő Bizottságot is, melynek mintájául a hasonló funkciót betöltő németországi

szervezet (Notgemeinschaft der Deutschen Wissenschaft) szolgált. A Tudománymentő Bizottság elnöke Apponyi Albert (1846-1933), a Magyar Tudományos Akadémia nagy tekintélynek örvendő igazgatósági tagja lett. A Bizottság három éven át működött.

A Felsőoktatási Egyesület és az ún. Tudománymentő Bizottság feladata elsősorban a minőségbiztosítás volt a súlyos anyagi természetű gondokkal küszködő hazai tudományos élet területén.

Magyary Géza számos tanulmányt publikált - többek között - a Jogtudományi Közönyben 1894 és 1918 között. A Jogtudományi Közönyben jelent meg, csak néhányat említve „A közkereseti társaság képviselőinek hatásköre. – A kereskedelmi társaságok reformja Franciaországban (1894), A német kereskedelmi törvénykönyv tervezete (1895), Az új német polgári perrend (1899), A királyi ügyészség szerepe a polgári perben 1-2. (1903), Észrevételek a polgári perrend törvényjavaslatához. 1-2. (1910), Emmer Kornél (1912), Az új polgári perrend életbeléptetésének küszöbén (1915) és a Tudományos perjog (1918) című munkái.

Magyary Géza az I. világháborút követően aktív részt vállalt - Magyarországot képviselve - a nemzetközi tudományos életben. Ő volt az Institut de Droit International egyetlen magyar tagja.

Fabinyi Tihamér (1890-1953) jogtudós és politikus, akit a Magyar Tudományos Akadémia 1940. április 11-én választott az igazgató tanács tagjává, a Magyar Jogászegylet 1929. október 20-án tartott teljes ülésén mondott emlékbeszédet Magyary Gézaról. Az emlékbeszédhez a fentebb már említett Szász Béla, Magyary Géza barátja és éveken át pályatársa, a Magyar Jogászegylet elnöke fűzött megnyitót és zárszót.

A Magyar Tudományos Akadémián Vinkler János (1886-1968) a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja, a pécsi egyetemen a magyar polgári törvénykezési jog nyilvános rendes tanára tartotta fölötté az emlékbeszédet.

Magyary Géza a magyar és a nemzetközi polgári perjog sokoldalú, kiemelkedő ismerője, művelője a XX. század első évtizedeiben a magyarországi jogászok, különösen a magánjog és perjog művelői körében az egyik legnagyobb tekintélynek örvendő jogtudósoknak számított. Igen széles körre kiterjedő, számos jogintézményt elemző munkái XXI. század első felében is jelentős értéket képviselnek.

Magyary Géza főbb munkái

A rokonok törvényes öröklési rendje 1848 előtti jogunkban. Magyar Igazságügy 1890.; A vétségen alapuló kártérítési kötelekről. Kecskemét, 1892.; A kiadói ügylet. Budapest, 1893.; A cheque. Budapest, 1895.; A biztosítási ügynökök képviselői minősége és jogköre. Budapest, 1896.; A magyar polgári peres eljárás alaptanai: A perbeli cselekvések tana. Budapest, 1898.; A magyar polgári perjog nemzetközi vonatkozásai: Nemzetközi polgári perjog. Budapest, 1902.; Értékpapírok a polgári törvénykönyv tervezetében: Adalékok az okiratok tanához. Budapest, 1902. ; A perbeli beismerés. Budapest, 1906; Újabb irányok a nemzetközi perjogban. Budapest, 1907.; A közokiratok végrehajtása tárgyában Magyarország, Ausztria és Németország közt kötendő nemzetközi szerződés előkészítése. Budapest, 1909.; Magyar polgári perjog. Budapest, 1913.; A végrehajtási jogsegély Magyarország és Ausztria közt. Budapest, 1914.; Korunk igazságszolgáltatásának vezéreszméi. Budapest, 1914.; A

törvényes vélelmek jogi természete. Jogállam 1914.; A békemozgalmak és a világháború. Budapest, 1915.; Jogi oktatásunk reformja. Jogállam 1915.; A végrehajtási jogsegély Magyarország és Németország közt. Budapest, 1916.; Der Zwangsausgleich ausserhalb des Konkurses in Ungarn. Zeitschrift für das gesamte Handels- und Konkursrecht 1916.; A nemzetközi bírászkodás a magyar jogban. Budapest, 1917.; Jogi feladataink Keleten. Budapest, 1917.; A nemzetközi bírászkodás a magyar jogban. Budapest, 1917.; A nemzetközi bírászkodás. Budapest, 1918.; Zwangsausgleich ausserhalb des Konkurses in Kroatien und Slavonien. Zeitschrift für das gesamte Handels- und Konkursrecht 1918.; Tudományos polgári perjog. Jogtudományi Közlöny 1918.; Magyarország és a Nemzetek Szövetsége. Jogállam 1920.; Szászy-Schwarz Gusztáv. Magyar Jogi Szemle 1920.; A Nemzetek Szövetségének reformja. Jogállam 1920.; Die internationale Schiedsgerichtsbarkeit im Völkerbunde. Berlin, 1922.; Règlement de procédure relative à la protection des minorités. Projet présenté à l'Union Internationale des Associations pour la Société des Nations par la Magyar Külügyi Társaság à Budapest. Budapest, 1923.; Magyar polgári perjog. 2. átdolg. kiadás. Budapest, 1924.; Projet révisé d'un règlement de procédure relative à la protection des minorités présenté par la Société hongroise des Affaires étrangères et pour la SdN. Budapest, 1925.; Zur Frage der internationalen obligatorischen Schiedsgerichtsbarkeit. Deutsche Juristenzeitung 1925.; A Magyar Tudományos Akadémia és a magyar jogtudomány. Budapest, 1927.; Az olasz jogösszehasonlítás és törvényelőkészítés évkönyve. Jogállam 1927.; Plósz Sándor emlékezete. Budapest, 1927. ; La juridiction de la Cour permanente de justice internationale. Paris, 1928.; Sviluppo ed aspetti caratteristici della Procedura Civile ungherese. Diritto Comparato e Studi Legislativi 1929.; Magyar polgári perjog. 3. kiad. (átdolgozta Nizsalovszky Endre). Budapest, 1940. és Magyary Géza összegyűjtött dolgozatai a polgári eljárás, a magánjog és a kereskedelmi jog köréből. I-II. kötet, Budapest, 1941-1942.

Felhasznált irodalom

Fodor Ármin: Magyary Géza: Magyar polgári perjog. Jogtudományi Közlöny 1913. Meszlény Artur: Magyary Géza: Magyar polgári perjog. Jogállam 1913.; Berinkey Dénes: Magyary Géza: A nemzetközi bírászkodás. Jogállam 1918.; Wittmann Ernő: Magyary Géza: A nemzetközi bírászkodás. Jogtudományi Közlöny 1919.; Kende Ernő: Magyary Géza: Magyar polgári perjog. 2. kiadás. Jogtudományi Közlöny 1924.; Balogh Jenő: Magyary Géza. Budapesti Szemle 1928.; Jogtudományunk két nagy halottja: Magyary Géza és Nagy Ferenc. Jogállam 1928.; Szladits Károly: In memoriam Magyary Géza. Magyar Szemle 1928.; Fabinyi Tihamér: Magyary Géza emlékbeszéd. Jogállam 1930. és Magyar Jogászegyleti Értekezések 1930.; Szladits Károly: Magyary Géza. Külügyi Szemle 1931.; Vinkler János: Magyary Géza emlékezete. Budapest, 1933.; Puskás Károly: Magyary Géza. In: Jogi professzorok emlékezete a Pázmány Péter Tudományegyetem jogi kari szemináriumainak emlékhétén. Budapest, 1935.; Magyary Géza emlékezete. Jogállam 1938.; Horváth E. Írisz: Magyary Géza élete és perjogászai munkássága. Iustum Aequum Salutare, 12 (2016) 169–178. old. és Hamza Gábor: Jogtörténeti áttekintés a muszlimok magyarországi helyzetéről. Pro Futuro – A jövő nemzedékek joga 6 (2016) 11-23. old.

Hamza Gábor
egyetemi tanár, az MTA rendes tagja
Eötvös Loránd Tudományegyetem (ELTE)
Állam- és Jogtudományi Kar
e-mail: gabor.hamza@ajk.elte.hu

